

NYTT OM

FRA NAVFs SEKRETARIAT
FOR KVINNEFORSKNING
NR. 1 - FEBRUAR 1980

RANA BIBLIOTEK

KVINNEFORSKNING

Nytt om kvinneforskning kommer med 4-5 nr. i året. Bidrag og kommentarer sendes til NAVFs sekretariat for kvinneforskning, Munthesgt. 29 - Oslo 2. Telefon (02) 56 52 90

NAVFs sekretariat for kvinneforskning
Munthesgt. 29, Oslo 2
Tlf. (02) 56 52 90
Postgiro 5 14 71 60

Sekretariatets styre

Universitetsstipendiat Hanne Haavind, leder
Professor Harriet Holter
Forskningsstipendiat Hildur Ve, p.t. universitetslektor
Forskningsstipendiat Sidsel Larsen
Førsteamanuensis Ottar Hellevik
Konsulent Anne Kari Lande Hasle
Amanuensis Mette Qvortrup
Førsteamanuensis Ida Blom, observatør fra Rådet for humanistisk
forskning, NAVF

Varamedlemmer

1. Førsteamanuensis Tove Stang Dahl
2. Førsteamanuensis Helga Maria Hernes
3. Amanuensis Ingrid Eide
4. Byråsjef Audun Edwardsen

I sekretariatet

Konsulent Nina Gornitzka, daglig leder
Ktr.fullm. Guro Helgerud (f.o.m. 01.03.80)

"Nytt om kvinneforskning"
Redaktør Nina Gornitzka
Omslag: Kari Rolfsen

I N N H O L D

side

Ved inngangen til 1980 - og årene framover	1
Årsmelding 1979. Utdrag	4
Idé- og diskusjonsmøte om formidling av kvinneforskning, Apollonia Studiesenter, 12. desember 1979	7
Diskusjonsmøte om kvinneforskning innen medisin, NAVF, 19. desember 1979	16
Seminar om kvinner og forskning, Voksenåsen Hotell, 11.-13. januar 1980	23
Seminarium om kvinneforskning i Helsingfors, Finland, 18.-19. januar 1980. Av Heidi Kuusi	26
"Women's Studies Committee". Seminar. Kvinnelige antropologers arbeid ved Oxford Universitet. Av Sarah L. Skar.	33
Bak maskinene, under fanene. Av Tamar Bermann	38
Ekspertmøte om massemedias innvirkning på ungdom og kvinners sosio-kulturelle atferd, Hanasaari, Finland, 11.-14. des. 1979	42
Møter, seminarer, konferanser i tida framover:	
Seminar om middelaldrende og eldre kvinner	43
Kvinner og Fellesskap	44
"ENGEBRET" inviterer til kvinneforskningsmøte	45
International Council of Psychologists (ICP) - Konferanse om barn, familie og utvikling	46
Oversikt over vitenskapelig personale ved Universitetet i Oslo	47
Oversikt over finansieringskilder	48
Publikasjoner innkommet til redaksjonen	50

VED INNGANGEN TIL 1980 - OG ÅRENE FRAMOVER

Det gir alltid grunn til ettertanke å ta skrittet over i et nytt år - og kanskje særlig gjelder dette når nyåret er inngangsport til 1980-årene. Behovet for å gjøre opp status for året som gikk og titte litt på året som kommer melder seg også for Nytt om kvinneforskning. Et utdrag fra sekretariatets ÅRSMELDING 1979 er ment å ivareta det første - de følgende linjer blir en slags foreløpig introduksjon til den dagsorden som er satt opp for året som ligger foran oss.

Først noen generelle betraktninger. Utgangspunktet for arbeidet i 1980 er selvsagt den basis som gradvis er bygget opp i løpet av de siste årene. De forventninger vi stiller til oss selv er mange og ambisiøse og - tror vi - ganske godt fundert. Norsk kvinneforskning er i dag aktiv og vidtfamnende. Den rår over en etter hvert ganske omfattende empirisk kunnskap om kvinners livsvilkår og om det samfunnet vi lever i. Nye teoretiske og metodiske perspektiver prøves ut. Vi ser mulighetene for nærmere kontakt og samarbeid med kollegaer i våre nordiske naboland. Internasjonale kontakter blir møysommelig bygget opp. Kvinneforskningen møter velvilje og interesse fra mange hold.

Når dette er sagt, må vi samtidig stille spørsmålet: Hvordan kan vi - faglig og forskningspolitisk - bruke 1980, og årene framover, til å fremme kvinneforskningens muligheter, dens status og faglige nivå? For det er helt klart at selv om bildet i dag på mange måter er ganske fortrøstningsfullt - iallfall i forhold til noen få år tilbake - er kvinneforskere fremdeles få, unge, de aller fleste uten faste vitenskapelige stillinger (jfr. tabellen på s.47) med knappe bevilgninger og korte tidsfrister for sine prosjekter. Med andre ord: det er fremdeles en temmelig lang og kronglete vei å gå før kvinneperspektivet blir et viktig mål for all samfunnsvitenskapelig forskning, og ikke bare en "særinteresse" for noen få. Og et neste spørsmål i forlengelsen av det første:

Etterhvert som vi høster erfaringer fra arbeidet med å bygge opp et bestemt forskningsområde - er det da ikke på tide å drøfte og systematisere disse erfaringer; og ikke bare med tanke på å stake opp en brukbar politikk for kvinneforskningen i tida framover. Det er kanskje like viktig å la diskusjonen om sekretariatet som et forskningspolitisk tiltak inngå i en bredere sammenheng. Sekretariatets styre er i ferd med å starte en debatt om disse spørsmål. Sekretariatet er i dag kommet halvveis i sin funksjonsperiode. Etter styrets mening er det derfor på høy tid å tenke langsiktig, dvs. å drøfte hvordan vi kan tenke oss å føre sekretariatets virksomhet videre etter 1982, og også hvordan kvinneforskningens erfaringer og perspektiver kan tenkes å bidra til å belyse viktige forskningspolitiske spørsmål. Det er ingen grunn til at denne diskusjonen holder seg innefor styrets "fire vegger". Tvert i mot er det viktig at flest mulig tar seg tid til å tenke over hva vi har gjort til nå - hvilke gode og mindre gode erfaringer vi sitter igjen med, og hva vi ønsker oss for - og av - kvinneforskningen i tida framover. Nytt om kvinneforskning inviterer til kommentarer og debatt om dette.

Til slutt noen stikkord om sekretariatets arbeidsopplegg for 1980. Formidlingsvirksomheten blir trappet opp. At kontaktnettet til formidlersida er i ferd med å bli en realitet viser bl.a. møteinvitasjonen på s. Spørsmålet om rekruttering av kvinneforskere fra hovedfagsnivå og oppover blir trolig er viktig tema på dagsordenen i lang tid framover. Bl.a. tilsier Rådet for forskning for samfunnsplanleggings svært omfattende forskningsplaner med tilsvarende behov for kvalifiserte forskere og Kirke- og undervisningsdepartementets nær forestående melding om organisering av oppdragsforskning at kvinneforskningen bør ta rekrutteringsspørsmålet opp til bred debatt.

Av konkrete tiltak planlegger sekretariatet gjestebesøk av den amerikanske forsker Rosabeth Moss Kanter, hos oss kanskje mest kjent for boka "Men and Women of the Corporation". Detaljer omkring Moss Kanters besøk blir gjort kjent seinere. På s. finner dere invitasjon til seminar om middelaldrende og eldre

kvinner. Litt lenger fram ligger planer om et seminar med den nye kvinnebevegelsen og forslag til seminar om kvinner-teknologi og sysselsetting. Ser vi enda lenger fram, og da er vi på veg over i 1981 - vil sekretariatet ta initiativet til en konferanse om kvinneforskningens bidrag til samfunnsforskningen generelt.

Og helt til slutt: Helga Maria Hernes er tilsatt som forskningsleder innen samfunnsvitenskapelig kvinneforskning og tiltrer stillingen etter sommerferien. Forskningsleder-stillingen er opprettet for en to-årsperiode og finansieres av Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Vi kommer tilbake til Helga Hernes' arbeid i et seinere nummer av bladet.

ÅRSMELDING 1979. Utdrag

NAVFs sekretariat for kvinneforskning

Sekretariatets styre har holdt fire styremøter. (Styrets sammen-
setning, se omslagsside foran). Videreføringen av forskningspro-
grammet om kvinners levekår og livsløp og spørsmålet om formidling
av samfunnsvitenskapelig kvinneforskning har vært sentrale temaer
i styrets drøftinger.

Forskningsprogram om kvinners levekår og livsløp. Forsknings- lederstilling.

Forskningsprogrammet om kvinners levekår og livsløp inngår som
en viktig del av sekretariatets generelle virksomhet. Plan-
leggingen og koordineringen av dette arbeidet, som omfatter en
lang rekke enkeltprosjekter og kvinneforskningsmiljøer, har hittil
blitt utført i sekretariatet. Arbeidet er i dag så omfattende at
det krever en forskningsleder i hel stilling for å kunne føres
videre. Sekretariatet har søkt Forbruker- og administrasjons-
departementet om lønnsmidler til en forskningslederstilling
innen samfunnsvitenskapelig kvinneforskning for perioden 1980-1981.
FAD finansierer allerede i dag en lang rekke kvinneforsknings-
prosjekter og har generelt ansvaret for departementsstøttet
forskning innenfor området kvinners levekår og livsløp.
Departementet har innvilget søknaden fra 1.1.1980. Tilsetting
i stillingen skjer i begynnelsen av 1980. En del forberedende
arbeid er blitt utført for lønnsmidler innvilget av RSF i 1979.

Formidlingsvirksomhet

Arbeidet med forskningsformidling er blitt en stadig viktigere
del av sekretariatets virksomhet. Styret har som følge av dette
nedsatt en egen arbeidsgruppe for formidling av samfunnsviten-
skapelig kvinneforskning. Deltakere i gruppen:

NAVF-stipendiat Bergljot Baklien
Forskningskonsulent Mie Berg, NRK
Forsker Tamar Bermann, Arbeidsforskningsinstituttene (AFI)
Programsekretær Mette Janson, NRK
Konsulent Nina Gornitzka, NAVF

Arbeidsgruppa har utarbeidet et notat om formidling av kvinne-
forskning, som blir veiledende for styrets videre arbeid. Gruppa

var faglig ansvarlig for idé- og diskusjonsmøtet om formidling 12.12.79.

Arbeidsgruppa har kommet sammen til 7 møter i løpet av året.

Styret har i 1979 tatt initiativet til følgende møter/seminarer/konferanser:

1. Kurs i bruk av tidsnyttingsdata, 8.-9. januar 1979 i Bergen.
2. Endags-seminar i prosjekt- og søknadsutforming, 30. januar 1979 i Oslo.
3. Seminar om lønnet og ulønnet omsorg, 18.-20. juni 1979 på Geilo.
4. Møte med Leela Gulati, 27. august 1979 i Oslo.
5. Gjeste forelesninger v/Joke Essevelt, i tilknytning til Harriet Holters veiledningsprosjekt, Universitetet i Oslo, 8.-9. nov. 1979.
6. Konferanse om teori og metode i kvinneforskningen, 20.-23. nov. 1979, Hurdalsjøen Hotell.
7. Ide- og diskusjonsmøte om formidling av kvinneforskning, 12. desember 1979 i Oslo.
8. Diskusjonsmøte om kvinneforskning innen medisin, 19. desember 1979 i Oslo.

Sekretariatet har deltatt som medarrangør ved Norsk Utenriks-politisk Institutt's seminar med Margaret Snyder om "The Voluntary Fund for the United Nations Decade for Women", 7. juni 1979.

Sekretariatet har i samarbeid med Psyk.inst., Univ. i Oslo, stått ansvarlig for gjeste forelesning v/Andrew Tolson, 8. juni 1979 i Oslo.

Styret har tatt initiativet til/avgitt følgende uttalelser:

Kommentar fra kvinneforskere ved ISF og INAS til Statistisk Sentralbyrå i forbindelse med byråets planlagte levekårsundersøkelse.

Uttalelse til Rådet for forskning for samfunnsplanlegging (RFSP) i forbindelse med RFSPs arbeidsgruppevirksomhet.

Forskningspolitisk kommentar til RFSPs prinsippnotat.

Kommentar til Statistisk Sentralbyrå med anmodning om å bli representert i byråets rådgivende grupper.

Uttalelse til NAVFs styre om notatet "Forskning og likestilling i NAVF".

ANNEN VIRKSOMHET

Sekretariatet har vært representert på følgende seminarer/konferanser:

CEFRES konferanse om "Work and Employment: Towards what kind of Society" i Lisboa 22. - 25. januar 1979.

Nordisk konferanse om kvinneforskning i de humanistiske fag, Hurdalsjøen Hotell, 7. - 10. mai 1979.

Den norske Nasjonalkommisjon for UNESCOs diskusjonsmøte om "Forskning, teknologi og utvikling i relasjon til UNESCO", 9. mai 1979 i Oslo.

Seminar om kvalitative metoder i samfunnsvitenskapelig kvinneforskning, 7. - 13. oktober 1979 på Voksenåsen.

Konferanse om internasjonal kvinnepolitikk og kvinnene i bistandspolitikken, 11. - 12. oktober 1979 i Oslo.

Likestillingsrådets kontaktkonferanse med organisasjonene, 29.-30. november 1979 på Voksenåsen.

Informasjons- og kontaktmøter

Informasjons- og kontaktmøte med Riksbankens Jubileumsfond- "områdesgruppen for jämställdhetsforskning", 17. april 1979 i Oslo.

Kontaktmøte i NORAD, 1. juni 1979.

Kontaktmøte med Arbeidslivscentrum - programområde for jämställdhetsforskning, 10.9.1979 i Oslo.

Kontaktreise til Sentrum for kvinnelige forskere og kvinneforskning i Uppsala og Stockholm, 2.-5. oktober 1979.

Kontaktmøte med representanter fra Centro de Estudios de Estad y Sociedad (CEDES) - Senter for studier av stat og samfunn, Buenos Aires, 9. november 1979 i Oslo.

Sekretariatet har deltatt i Universitets- og Høgskoleåmbetets (UHA) arbeidsgruppe for jämställdhetsforskning. Arbeidsgruppa har levert sin sluttrapport med synspunkter på og forslag til likestillingsforskning (UHA-rapport 1979:16).

Publikasjoner: "Nytt om kvinneforskning" - 5 nummer. Opplag: 1.200
Arbeidsnotater. (Se bakre omslag)

BUDSJETT 1979

Tildeling fra Rådet for samfunnsvitenskapelig forskning: kr. 490.000

Tilleggsbevilgning fra RSF : " 34.000

Sekretariatet har innvilget søknader for omkring 55.000 kr. Det har i hovedsak vært søknader om støtte til arbeidsgruppevirksomhet, seminarer/møter/konferanser, til gjesteforelesninger og veiledning og kontaktreiser. Styret har utarbeidet retningslinjer for behandling av slike søknader.

IDE- OG DISKUSJONSMØTE OM FORMIDLING AV KVINNEFORSKNING

NAVFs sekretariat for kvinneforskning holdt onsdag 12.12.79 et idé- og diskusjonsmøte om formidling av kvinneforskning. Møtet ble holdt i Apollonia studiesenter og varte hele dagen. Invitert til møtet var noen forskere som har arbeidet med formidlingsspørsmål og en del kvinnelige journalister fra dags- og ukepressen og fra NRK som har vist interesse for kvinneforskning som tema-ialt 25 personer. Hensikten med møtet var dels å hente ideer og impulser til sekretariatets videre arbeid med å formidle og tilbakeføre kvinneforskningens perspektiver og resultater. Til nå har kvinneforskere vært mest opptatt av å formidle innad i eget miljø for å bygge opp og vinne legitimitet for kvinneforskningen innenfor universitets- og forskningsinstitutt-systemet. Etterhvert som det kommer stadig ny kunnskap om kvinners situasjon som det er viktig å få formidlet ut i samfunnet, vokser behovet for å samarbeide med folk som har formidling som profesjon. Møtet den 12.12. var derfor også ment som en opptakt til nærmere kontakt og samarbeid mellom kvinneforskningen og profesjonelle formidlere i tida framover.

Følgende program var lagt opp for møtet:

- Kort orientering om kvinneforskning og formidlingsarbeid v/Helga Maria Hernes.
- Hvordan kan et forskningsmateriale formidles?
Innledende kommentarer om erfaringer fra et samarbeid om formidling av kvinneforskning v/Lisbeth Brudal og Grete Jacobsen Berge.
- Presentasjon av TV-programmet: "Fødsel på sykehus - en psykisk påkjenning for mor og far". Kommentarer v/Lisbeth Brudal og Grete Jacobsen Berge
- Diskusjon.
- Ideer til videre samarbeid.

Programmet var lagt opp med tanke på å få til en uformell diskusjon

der forskere og mediafolk kunne utveksle erfaringer fra samarbeid om formidling og kaste fram tanker om hvordan slikt samarbeid kan organiseres i tida framover. For å gi diskusjonen et konkret utgangspunkt, valgte en å presentere et eksempel på slikt samarbeid - i dette tilfelle en TV-produksjon. Mange andre eksempler kunne vært trukket fram, f.eks. hvordan en temaside om kvinneforskningsspørsmål blir til i en dagsavis. Det viktige denne gang var ikke valg av medium, men å gi møtedeltakerne innsyn i hvordan samspillet mellom forsker og formidler kan arte seg i en slik arbeidsprosess - hvordan en velger å gå fram, hvilke problemer en møter under veis, hva en får til/ikke til, hva en lærer om forskningsformidling osv.

Deltakerne hadde på forhånd fått tilsendt "Notat om formidling av samfunnsvitenskapelig kvinneforskning", utarbeidet av sekretariatets arbeidsgruppe for formidling. På møtet ble det lagt fram et notat fra Aud Korbøl: "Kvinner til sjøs : Refleksjoner etter en offentlig debatt, eller hvor "slutter" forskningsmetoden?"

Vi gjengir i det følgende noen momenter fra diskusjonen og de forslag til samarbeidsformer og tiltak som kom fram. Interesserte som vil ha tilsendt sammendrag av de to innledningene som ble presentert på møtet kan ta kontakt med sekretariatet om dette.

Momenter fra diskusjonen

Første del av diskusjonen ble delvis en kommentar til det eksempel på formidlingsarbeid som var blitt presentert delvis et forsøk på å finne fram til en del generelle konklusjoner om de muligheter og begrensninger som ligger i et slikt arbeid. Det er et voldsomt spenn mellom ulike typer media - TV-radio-dagspresse-ukepresse - og også mellom ulike typer stoff innenfor de enkelte media. Dette tilsier at det kan være store forskjeller i den samarbeidsmåten som kan tilbys, avhengig av hvilket medium formidleren representerer.

Som felles plattform for de meningsutvekslinger som fant sted på møtet og også for det videre samarbeidet mellom kvinneforskningen og kvinner i media, var følelsen av å ha en felles målsettnng. Dette betyr at forsker og formidler er villig til å møte hverandre i arbeidsprosessen og derfor kanskje lettere får til et samarbeid enn hva som ville være tilfelle for menn i tilsvarende posisjoner. Det er en grunnleggende enighet om hvorfor formidling er viktig. Og det blir lettere å lage god formidling fordi en snakker "samme språk". Kvinneforskeren kan gjennom sitt forskerhåndtverk systematisere og skape nye visjoner som den kvinnelige journalisten ved hjelp av sin ekspertise bringer tilbake til dem det angår. Dessuten er kvinneforskningen forskjellig fra annen forskning på flere måter. Nyhetsverdien er ikke noe sentralt poeng, det viktige er ikke å vise forskningens siste landevinninger.

Når et slikt felles utgangspunkt er konstatert, kan en ta fatt på samarbeidsproblemene. Og dem er det selvsagt nok av. Flere av journalistene på møtet hevdet at i dag vet informerte journalister mer om kvinneforskeres situasjon enn omvendt. Skal det ha mening å snakke om samarbeidsformer må partene i samarbeid kjenne hverandre og de arbeidsmåter som kjennetegner den enes og den andres arbeidsplass. Det ble derfor foreslått at mediasida skulle ta initiativet til et seminar der journalister formidler til forskerne hvordan journalistikken arbeider.

En del kjennetegn ved journalistrollen ble kommentert. Journalisten skal ikke være eksklusiv, men har som oppgave å nå ut til flest mulig. Det blir nødvendig å forenkle og generalisere. Pressen kan aldri gi utdypende forskningsformidling, men skal fungere som appetittvekker som får de interesserte til å gå dypere og lete etter ytterligere informasjon. Journalisten må være bredt orientert og setter kanskje forskerens materiale inn i en sammenheng som er forskjellig fra forskerens egen. Dette må forskeren tåle dersom det skal bli godt samarbeid. Hun må også tåle at journalisten oversetter til sitt eget språk de formuleringer som det har tatt henne mange timer å finpusse. Det ble pekt på at selv om det kan være et felles "forståelsesspråk" mellom kvinneforsker og formidler, er kvinneforskeren likevel fange av universitetsverdens mannsspråk og fremmedord. Dette er ikke en språkbruk som kan fange

gjennomsnittmenneskets interesse. En annen side ved dette er at kvinnelige journalister stort sett har mannlige sjefer, og også der må lirke og lure for å få inn kvinnestoff. Dette stiller store krav til journalistenes behandling av kvinneforskningsmaterialet. En oppfordring til forskersida om å eksperimentere og bruke tid på å finne fram til nye språkformer som journalisten kan bruke direkte i sitt arbeid ble lagt på bordet.

Spørsmålet om på hvilket stadium i forskningen kontakten bør knyttes ble drøftet. Det ble understreket at dette bør skje så tidlig som mulig og vare til formidlingsarbeidet er avsluttet. I eksemplet Brudal-Jacobsen Berge, forelå det ingen forskningsrapport på forhånd. Det ble bemerket at dette på en måte ga samarbeidet bedre mulighet til å utfolde seg. Formidleren var ikke bundet av ferdige tanker og formuleringer, men kunne slippe seg løs mens engasjementet og gløden hos forskeren fremdeles var på topp.

Informasjonsmengden som mediafolk må håndtere er etterhvert blitt enorm. En føler nesten at en drukner i stoff. Flere journalister beklaget seg over dette. For å sikre seg mot å bli en av dem som forsvinner i stoffmengden, ble det anbefalt at kvinneforskeren, i stedet for å sende rapporter eller stensiler, tar personlig kontakt med en journalist i det medium hun vil bruke og sier: "nå har jeg noe jeg tror du kan være interessert i å titte på". Siden blir det journalistens oppgave - og rett - til å vurdere om stoffet har interesse og om hun selv har tid til å gjøre noe med det på det aktuelle tidspunkt. Etterhvert kan kanskje et samarbeid komme i stand. Hele tida må det være en forutsetning, ble det sagt, at slik kontakt og det samarbeid som vokser ut av det, betraktes som likeverdig med forskningsarbeid og blir utført innenfor vanlig arbeidstid. Mange journalister har i dag måttet bruke fritid og helger for å få fatt i kvinneforskningsstoff, fordi formidling innenfor forskningssystemet jo ikke har status som arbeid i tradisjonell forstand.

Formidlingens status innenfor universitets- og høgskolesystemet brakte debatten over på kvinneforskeres arbeidssituasjon. Populær formidling av forskning er svært tidkrevende. Fordi formidling ikke regnes som kvalifiserende virksomhet, må det gjøres i tillegg til vitenskapelig arbeid. Det blir selvsagt en stor arbeidsbelastning både å produsere

en vitenskapelig rapport som tilfredsstillende akademiske krav, og en populær framstilling som må følge helt andre regler. Det ble hevdet at når kvinneforskere bruker tid til populær formidling, kan det ofte skape problemer og motsetninger i forholdet til mannlige kollegaer. Det hender at en blir møtt med slengbemerkinger som "jasså, nå skal disse kvinnene selge seg igjen", når en har brukt av arbeidstida for å ta imot journalister. En føler at en bryter med de normer som gjelder i universitetssamfunnet, som jo er forskerens viktigste referanseramme. Slike brudd er ikke lette å leve med. Spesielt slit- somt blir det dersom en ikke har fast stilling, men stadig må ha meritteringskravet som målestokk for sitt arbeid.

Forskningsinstitutter som arbeider i nær kontakt med oppdragsgiver, kommer i en annen stilling når det gjelder formidling. Her opplever forskeren ofte brukerkontakten som et nyttig korrektiv til egne svært forskerorienterte oppfatninger og problemstillinger. Jo tidligere i prosessen kontakten knyttes, jo større sjanser er det for å få fram et "formidlingsprodukt" som begge parter er fornøyd med.

"Kontrakten" som Brudal og Jacobsen Berge framhevet i sin presentasjon, ble utgangspunkt for en del kommentarer fra forskersida. Det er fint, ble det sagt at journalister bruker kvinneforskningen for å gi nye perspektiver til kjente problemstillinger. Men selv om vi har en felles målsetting for samarbeidet vårt, er det hele tida en rekke begrensninger som kontrollerer vår virksomhet. Universitetsforskningen har sine begrensninger, oppdragsforskningen har andre. Journalistene på sin side møter igjen andre typer kontroll i sitt arbeid. Det er viktig at vi klargjør overfor hverandre hvor disse begrensningene ligger og aksepterer at vi har forskjellige interesser å ivareta.

Forslag til samarbeidsformer og tiltak.

Hvordan skal en gå fram for å bygge opp et kontaktnett mellom kvinneforskningen og journalister i de ulike media?

- NAVFs sekretariat for kvinneforskning har liste over kontaktpersoner i media. Lista suppleres etterhvert som kontaktnettet utvides.
- NAVFs sekretariat for kvinneforskning holder løpende oversikt over den forskning som er i gang. Journalister kan ta rutinemessig kontakt

med sekretariatet og bli informert om hvilke forskere som arbeider innenfor hvilke forskningsområder o.l.

- Journalister innenfor de ulike media bør diskutere med hverandre hvordan en kan få til et samarbeid om forskningsformidling på tvers av media.
- Nytt om kvinneforskning brukes som kontaktmiddel. I første omgang bør bladet sendes til alle som har vist interesse for formidlingsmøtet, også de som ikke kunne delta. Videre er det kanskje en tanke å sende Nytt om kvinneforskning som et informasjonstilbud til kvinnelige journalister i Norsk Journalistlag.
- Det er viktig å få kontakt med og gi informasjon om kvinneforskning til journalister som arbeider ute i distriktene. "Distriktskvinneforskere" bør ta initiativet her.
- Ha oversikt over biblioteker/institusjoner som har systematisert litteratur omkring kvinneforskningsspørsmål.

Seminar - møter - workshops.

- Informasjonsmøter om kvinneforskning generelt, dvs. en bred presentasjon av de viktigste forskningsområdene.
- Seminar om ett bestemt forskningsområde, f.eks. livsløpstudier. Forskerne orienterer om sine prosjekter, journalistene redegjør for hvordan en kan tenke seg å formidle slike prosjekter innenfor de ulike media.
- Workshops, der forskere og formidlere eksperimenterer med formidlingsformer for ett bestemt forskningsprosjekt.
- Møte, der det blir presentert en del prosjekter som er under arbeid innenfor ett bestemt område. Journalistene setter seg inn i prosjektene for å se om de er av interesse, formulerer problemstillinger og har ansvaret for arbeidsprosessen. Gode impulser fra forskerne mottas med takk.

- Seminar for forskere der formidlere presenterer sine media og hvilke arbeidsformer som gjelder innenfor de ulike media.

Andre tiltak:

Standardmodeller eller "oppskrifter" for formidling. Det vil si at en setter ned på papiret erfaringer fra formidlingssamarbeid (eks. Brudal-Jacobsen Berge), som andre kan lære av og gå videre med i sine formidlingsbestrebelser.

"Klipparkiv" i sekretariatet - som gir løpende oversikt over hvordan kvinneforskningen blir formidlet.

NG

WIN WOMEN'S INTERNATIONAL NETWORK	NEWS	FRAN PHOSKEN
		EDITOR
		187 GRANT STREET LEXINGTON, MA 02173 USA TEL 617-862-9431
		VOL. 5 NO. 4 AUTUMN 1979

ALL THE NEWS THAT IS FIT TO PRINT BY FOR & ABOUT WOMEN.

ISSN 0145-7985

WIN NEWS IS AN OPEN PARTICIPATORY NETWORK, by, for and about women

WIN is non-profit & self-supporting. DO SEND YOUR NEWS AND PARTICIPATE

WIN NEWS started publication 1975-IWY-International Women's Year with reports on the IWY Conference in Mexico and from over 100 countries as well as the IWY Congress in East Berlin.

WOMEN AND DEVELOPMENT, WOMEN AND HEALTH are ongoing columns.

WIN NEWS reports regularly about activities of interest to women from the United Nations. WOMEN AND ENVIRONMENT, WOMEN AND MEDIA,

WOMEN AND VIOLENCE are continuing sections and WOMEN & HUMAN

RIGHTS was added in 1977. WOMEN & INTERNATIONAL AFFAIRS:

CLEARINGHOUSE surveys career opportunities in the international field. An investigation of genital and sexual mutilations is reported regularly. REPORTS FROM AROUND THE WORLD covers news from and about women everywhere.

WIN NEWS I/1975

WIN NEWS II/1976

4 issues each: \$15.00/year

WIN NEWS III/1977

WIN NEWS IV/1978: \$25.00 Institution/\$15.00 Personal

SUBSCRIPTION WIN NEWS V/79: \$ 25.00 Institution

\$ 15.00 Individual

Singel Issue: \$5.00, PLEASE ADD \$5.00 AIRMAIL OVERSEAS & Mail Coupon.

Please pay by postal money order if you can't send \$\$.

NAME & ORGANIZATION: _____

ADDRESS: _____

STATE/COUNTRY: _____

To: WIN NEWS/Fran P. Hosken, 187 Grant Street, LEXINGTON,
MASS. 02173, U. S.A.

WOMEN'S STUDIES INTERNATIONAL QUARTERLY

A Multidisciplinary Journal for the Rapid Publication of Research
Communications and Review Articles in Women's Studies

Editor: Dale Spender

PERGAMON PRESS

Headington Hill Hall, Oxford OX3 0BW

Oxford · New York · Paris · Frankfurt

FORTHCOMING:

WOMEN AND THE MEDIA, 1980, Vol.3, No.1

THE VOICE AND WORDS OF WOMEN AND MEN, 1980, Vol.3, No.2

WOMEN IN FUTURES RESEARCH

WOMEN, TECHNOLOGY AND INNOVATION, 1981,
Contributions are invited !

WOMEN AND PUBLISHING, 1981, Contributions are invited !

DISKUSJONSMØTE OM KVINNEFORSKNING INNEN MEDISIN, onsdag 19.12.79.

NAVFs sekretariat for kvinneforskning inviterte 19. desember i fjor til uformelt diskusjonsmøte om kvinneforskning innen medisin. Møtet ble holdt i NAVF's lokaler i Munthes gate. På dagsorden sto spørsmål som:

- Drives det medisinsk kvinneforskning?
- Hva innebærer det å ha et kvinneperspektiv til medisinsk forskning?
- Er kvinnelige medisinske forskere interessert i å vurdere på hvilken måte medisinsk forskning omhandler/ikke omhandler spørsmål som er viktige for kvinner?

En del medisinske forskere har i den seinere tid begynt å stille slike spørsmål - muligens inspirert av den utviklingen som har skjedd i kvinneforskningen innenfor de samfunnsvitenskapelige og de humanistiske fag. Sekretariatets styre tok initiativet til diskusjonsmøtet for å markere at en innenfor samfunnsvitenskapene føler behov for å utvide tverrfagligheten i tilnærmingen til studiet av kvinners levekår, og derfor gjerne vil knytte kontakt og samarbeide med forskere innenfor de medisinske fag. Blant annet ville en gjerne diskutere om det eventuelt bør holdes mer formelle møter i 1980, og om det er grunn til å arbeide for at kvinneforskningsspørsmål blir tatt opp av Universitetet og av Rådet for medisinsk forskning (RMF) innen NAVF.

Invitert til å delta var kvinner - og noen menn - som arbeider med medisinsk forskning og som en antok var interessert i kvinneforskningsspørsmål. 23 personer var tilstede på møtet som bare varte noen korte formiddagstimer, men som kanskje kan bli opptakt til et fruktbart interfakultært samarbeid om kvinnerelatert forskning i tida framover.

Programmet for møtet var lagt opp ganske uformelt, med noen korte innlegg og fortløpende diskusjon. Nina Gornitzka ønsket velkommen og redegjorde kort for sekretariatet og dets arbeid. Hun understreket at tverrfaglig samarbeid selvsagt ikke er noe kvinneforskere har monopol på. Tverrfaglighet - eller flerfaglighet - er vel snarere på sett og vis blitt honørord i de fleste universitets- og forsknings-

kretser. Samtidig kan det være riktig å si at kvinneforskere kanskje i enda sterkere grad enn andre føler behovet for å ta opp problemstillinger og drøfte forskningstema på tvers av faggrenser - noe som henger sammen med det perspektiv som kvinneforskningen arbeider ut fra. Til nå er det særlig forskere innenfor de humanistiske fag og samfunnsfagene som har hatt en del med hverandre å gjøre. Blant samfunnsforskere har lysten til å bevege seg over til andre fakulteter imidlertid blitt stadig mer markert. Møtet den 19.12. ga derfor, i følge Gornitzka, samfunnsvitenskapelig kvinneforskning en kjærkommen mulighet til å bli kjent med og utveksle synspunkter innenfor de medisinske fag.

Hanne Haavind utdypet i sin innledning problemstillinger som har å gjøre med kvinneperspektivets relevans for medisinsk forskning. Innlegget hadde form av en rekke spørsmål som Haavind selv kort kommenterte og som ga rammene for møtediskusjonen:

- Finnes det et uformelt kvinnenettverk innen medisinsk forskning?
- Finnes det kvinneforskning innen medisin?
- Hva skulle kvinneforskning innen mer biologisk medisin og medisinske grunnlagsdisipliner innebære?
- Hva kan gjøres for å fremme utviklingsmulighetene for medisinsk kvinneforskning?
- Hva kan gjøres for å øke kvinneandelen innen medisinsk forskning?
- Hva kan gjøres for å få en mer kvinnevennlig infrastruktur og organisering av forskningsvirksomhet?

Haavind poengterte at for noen var det kanskje en vel uformell måte å starte en diskusjon på å spørre om det finnes et kvinnenettverk, hva det brukes til og hva det kan brukes til. Hun understreket imidlertid at uformelle - eller for å sitere Helga Hernes "femiosa nettverk" er en nødvendig betingelse for å kunne drive kvinneforskning innenfor ulike miljøer. Som medlem av et slikt nettverk unngår en følelsen av å "være alene" og å være prisgitt vurderingen for sin innsats av personer som ikke deler ens premisser eller begrunnelser for å handle som en gjør. Innsikt i hva kvinneforskning er blir nødvendig for å forstå fullt ut hva som ligger i en slik nettverkstankegang. Kvinneforskning, sa Haavind, er en forskningspolitisk og en tematisk bestrebelse. En kan si at en slik be-

strebelse innebærer trinnvis å:

- påpeke huller og mangler i eksisterende viten
- kritisere tilnærmingers nøytralitet
- øke alternativ viten om kvinner
- påvirke helheten i faget - og forskning som virksomhet. D.v.s. at kvinneforskningen ikke i all evighet vil nøye seg med å være bare et alternativ.

Ledetråden i en slik forskning blir: - å ta opp sitt fags mulige bidrag til forståelsen av forhold som er viktig for kvinner, og videre:

- å formidle synspunkter og resultater tilbake på en måte som bidrar til å vekke og fremme betingelser for frigjørende forandring.

Dette er ikke noe som bare skal gjelde eksplisitt for kvinneforskning, men er viktige mål for all forskning - også for grunnforskning med de konsekvenser slik forskning har for kvinner. Haavind ga selv et foreløpig svar på spørsmålet om kvinnetettverk innenformedisin ved å peke på samarbeidet mellom kvinner om viktige kvinnefaglige og kvinnepolitiske saker innenfor fakultetsråd og i noen studentgrupper.

Når det gjaldt spørsmålet om det finnes kvinneforskningen innen medisin, viste Haavind til områdene mellom medisin/psykiatri/psykologi og mellom medisin/sosialmedisin/sosiologi. Hun kommenterte videre - i stikkords form - hva kvinneforskning innen mer biologisk medisin og medisinske grunnlagsdisipliner skulle innebære:

- Anvendlighet
- Totalvurdering av temavalg, investering, teoriutvikling osv.
- Medisinsk/biologiske modeller til forståelse av kjønnsdifferenserende prosesser
- Konsekvensanalyser

Hva kan gjøres for å fremme utviklingsmulighetene for medisinsk kvinneforskning? Haavind viste her til at kvinneforskning ikke

nødvendigvis må utføres av kvinner. Selv om menn ikke er utestengt fra slik forskning, er det likevel klart at drivkraften kommer fra kvinner. Kvinneforskning er heller ikke nødvendigvis knyttet til kvinnelige forskeres situasjon. Likevel må en erkjenne sammenhengen og utviklingsmulighetene som ligger her.

Haavind avsluttet sitt innlegg med å invitere til meningsyttringer og til forslag om hva som kan gjøres, av hvem og på hvilken måte. Viktige organer å spille på ville være universitetenes likestillingsutvalg/likestillingsråd, medisinske fakulteter, medisinsk fagråd, undervisningsplanleggingsfora og Rådet for forskning for samfunnsplanlegging. En rekke mulige framgangsmåter ble nevnt, bl.a. et mer formelt møte eller seminar, utredninger, øremerking av stipend, kjønnskvotering ved ansettelser, pengestøtte til spesielle områder, "kvinnestillinger", regler for studentopptak, seminarer, forskningsgrupper.

Astrid Nøklebye Heiberg kommenterte en del av de spørsmål som var lagt på bordet, bl.a. om det fins kvinnenettverk innenfor medisinske fag. I følge Heiberg kunne et slikt spørsmål besvares med et både og. I perioder, f.eks. for en 3-4 år siden i forbindelse med valg til nytt fakultetsråd, var kontakten mellom kvinner innenfor medisin og realfag svært god. Den gang var det nye regler for opptak til medisinerstudiet som mobiliserte til felles innsats. I følge reglene praktiseres det i dag en forsiktig kjønnskvotering til fordel for kvinner i loddtrekningsgruppa ved opptak til medisinerstudiet, der kvinneandelen nå ligger på 43%. Medisiner- og realistkvinner har også vært med i arbeidet med å få igjenmoderat kjønnskvotering ved Universitetet i Oslo. Heiberg understreket at det kan være godt å vite at det fins et kvinnenettverk en kan støtte seg til, kanskje særlig i situasjoner der en spør seg om det egentlig nytter å kjempe for å få igjennom kvinnevennlige tiltak innenfor etablerte organer. Hun mente at slike nettverk sikkert kan aktiviseres på nytt ved behov. Kanskje dagens møte ville bidra til å gjenopplive slike uformelle samarbeidsformer.

Som medlem av Rådet for medisinsk forskning (RMF), ba Heiberg om kommentarer og forslag til hva RMF burde gjøre for å få flere kvinner inn i medisinsk forskning og forskningsadministrasjon. I dag er kvinneandelen av medisinske NAVF-stipendiater skremmende lav. Det er derfor nødvendig med spesielle stimuleringstiltak, f.eks. spesial-

stipend, øremerking av stipend til kvinnelige medisinere, kjønnskvotering eller helt andre framgangsmåter. Heiberg redegjorde også for et forslag til uttalelse fra RMF til NAVFs styre om forskning og likestilling i NAVF. Forslaget tar opp to hovedproblemer: Rekrutteringsproblemet og problemet om forskningsområder,

Inger Hagen kommenterte rekrutteringssituasjonen og spørsmålet om andel kvinner innenfor medisin og naturvitenskap. Følgende tall for andel kvinner i vitenskapelige stillinger ved det medisinske fakultet skulle ikke trenge kommentarer:

Professorer:	0 (av 70)
Dosenter:	2 (av 74)
Førsteamanuensis:	7,8%
Amanuensis:	15 %
Åremålsstillinger:	37 %

Hvorfor ser mønstret slik ut? Hagen framhevet at det spesielle med medisinere er at de arbeider som leger på avdelinger og samtidig skal de drive forskning. Forskning må derfor oftest skje på deltid/fritid. For menn slår ikke dette like sterkt ut som for kvinner fordi mange leger svært ofte har "bakkemannskapet" i orden. Egne stipend øremerket for kvinnelige leger (og ikke realister) ville derfor etter Hagens mening være et svært nyttig tiltak. Hun pekte for øvrig på at det er en påfallende stor andel realister i forhold til medisinere blant kvinner ansatt i vitenskapelige stillinger.

Brita Teige orienterte om et materiale som foreligger i forbindelse med et spørreskjema som Likestillingsrådet ved Universitetet i Oslo sendte ut våren 1979 til alle vitenskapelig ansatte (også stipendiater) angående kvinneforskning/likestillingsforskning. Materialet skal bearbeides, og en skal hente inn flere opplysninger fra alle som svarte positivt på henvendelsen. Likestillingsrådet

hadde opprinnelig bedt Universitetet i Oslo å nedsette et eget kvinneforskningsutvalg. Forslaget ble nedstemt i fakultetsrådet. Likestillingsrådet sendte derfor ut spørreskjemaene for å kartlegge hva som finnes av forskning som med rimelighet kan karakteriseres som kvinneforskning/likestillingsforskning/kjønnsrolleforskning/mannsforskning. Omkring 100 svar kom inn. Teige knyttet sine kommentarer til de svar som kom inn fra ansatte ved det medisinske fakultet - ganske få svar med en svært begrenset tematisk spredning. Noen eksempler: Fødsel/gynekologi, ernæring/morsmelk, klimakteriet, seksualitet, o.l. Etter Teiges mening gjenspeilte dette ganske klart status quo for denne type forskning innenfor de medisinske miljøer.

Teige orienterte også ganske kort om Likestillingsrådets arbeid med å få innført radikal kjønnskvalifisering i rekrutteringstillinger. Tilnærmet likeverdige kvalifikasjoner ville etter hennes mening gi kvinnene bedre muligheter innenfor universitetssystemet.

Arne Holte presenterte noen synspunkter på tverrfaglig samarbeid, på basis av erfaringer fra slikt samarbeid mellom samfunnsvitenskap og medisin i en stor undersøkelse om kvinner i klimakteriet. Holte definerte kvinneforskning som et perspektiv på forskning, en måte å forstå empiri på - altså noe langt mer enn bare et bestemt temavalg. Hinder for tverrfaglig samarbeid kan være at en ikke har samme perspektiv.

En kan anlegge tre perspektiv på klimakteriet, sa Holte: et strengt hormonielt med basis i farmasøytisk industri, et kvinnefrigjørende, dvs. en feministisk sosiologi som neglisjerer den farmasøytiske sida og som savner et empirisk grunnlag, et medisinsk institusjonelt med stikkord relevant, fruktbart, holdbart. Klinikere i felten som skriver om klimakteriet kommer i en mellomstilling. Holte understreket at vi mangler begreper som kan hjelpe oss til å forstå den dagliglivets empiri som vi henter inn. Han hevdet at tverrfaglig tilnærming i begrepsutvikling er nødvendig. F.eks. krever arbeid med begrepet "kvinnelighet" bidrag både fra medisin, psykologi og sosiologi. Holte viste ellers til NAVF's tiltak for å stimulere tverrfaglig forskning. Han hevdet at det innenfor samfunnsvitenskapelig kvinneforskning først og fremst er teori- og metodevalg som er viktig og at dette også ville gjelde for medisinsk forskning.

Innleggene ble som nevnt holdt ganske uformelt med utfyllende kommentarer underveis, slik at møtet bar preg av fortløpende meningsutveksling. Vi skal ikke gjengi hele diskusjonen her, bare nevne de viktigste temaene som ble tatt opp. (Interesserte kan henvende seg til sekretariatet for å få tilsendt fullstendig møtereferat).

- Medisinerstudentenes situasjon
- Den medisinske forskerkarriere
- Situasjonen for klinisk forskning generelt
- Hvilke tiltak kan tenkes for å øke kvinneandelen innenfor medisinsk forskning og forskningsadministrasjon
- Hva er medisinsk kvinneforskning

Hanne Haavind avsluttet møtet og ba deltakerne komme med forslag til hvordan en bør gå fram i det videre arbeidet med kvinneforsknings-spørsmål innen medisinske fag. En kan tenke seg flere tiltak:

- et mer formelt arrangement, der kriterier for deltaking ikke bare er velvillighet overfor kvinnespørsmål, men at en sitter i innflytelsesrike posisjoner innenfor det medisinske forskningssystem. Tema for et slikt møte kunne være: "Tiltak for å bedre forskningsvilkår for kvinner."
- en bredt sammensatt faglig utredning om kvinneperspektivet innenfor de medisinske fag; gjerne også med samfunnsvitere som arbeider i grenseland samfunnsvitenskap/medisin
- seminarer/møter om bestemte forskningstema - f.eks. et tverrfaglig forum for forskere som er opptatt av spørsmål omkring kvinner og helse.

Haavind tolket sine egne inntrykk i retning av at deltakerne på møtet var mer interessert i et faglig seminar enn i utredningsvirksomhet. Det burde være en oppgave for RMF å arrangere et slikt seminar om kvinneperspektivet innen forskjellige medisinske fagområder. Et slikt seminar kunne planlegges og gjennomføres i samarbeid med deltakere fra dette møtet og med NAVFs sekretariat for kvinneforskning.

N.G.

SEMINAR OM KVINNER OG FORSKNING

Norske kvinners nasjonalråd i samarbeid med Rådet for forskning for samfunnsplanlegging - RFSP og NAVFs sekretariat for kvinneforskning.

11. - 13. januar 1980 på Voksenåsen hotel, Oslo

Norske kvinners nasjonalråd holdt i dagene 11. -13. januar et seminar om KVINNER og FORSKNING. Seminaret ble planlagt og gjennomført i samarbeid med Rådet for forskning for samfunnsplanlegging (RFSP) og NAVFs sekretariat for kvinneforskning. Hensikten med seminaret var å spre informasjon om kvinneforskning og om forskning for samfunnsplanlegging og å få i stand en dialog mellom kvinneorganisasjonene og forskningen om formidling av forskningsbehov. Invitert til å delta på seminaret var lederne for NKNs tilsluttede ledd , i alt 56 landsomfattende organisasjoner og lokale kvinne-råd, samt NKNs arbeidsstyre. Dessuten deltok en rekke kvinneforskere som innledere og gruppeledere. Seminaret foregikk dels i plenum med innledninger og diskusjon, dels i grupper. Programmet for seminaret så slik ut:

Åpning og orientering om hensikten med seminaret.

Grethe Værnø, formann, NKN

Hva menes med samfunnsplanlegging og hva vil forskning for samfunnsplanlegging si ?

Hva er RFSP og hvilket forskningsprogram arbeider de etter ?

Hans Chr. Bugge, ordfører, RFSP

Njål Arge, avdelingsdirektør, RFSP

Hva menes med kvinnerelatert forskning ?

Hvorfor er det viktig å påvirke samfunnsplanleggere ut fra et kvinneperspektiv ?

Hanne Haavind, leder for styret, NAVFs sekretariat for kvinneforskning.

Forskning om bysamfunnsspørsmål.

Tor Fr. Rasmussen, utredn. leder ved Byplankontoret

Anne Louise Gjesdal Christensen, etnolog, Rådet for humanistisk forskning, NAVF.

Forskning om sosiale tiltak/svake gruppers stilling med spesiell vekt på lønnet/ulønnet omsorg - uformelle hjelpetiltak.

Hanna Cathrine Christiansen, Bergen Kommune

Kari Wærness, Senter for kvinneforskning, INSS, UiB

Forskning om produksjon/arbeid.

Ted Hanisch, Inst. for samfunnsplanlegging

Kari Skrede, Inst. for anvendt sosialvitenskapelig forskning.

Det var altså 3 områder innenfor forskning for samfunnsplanlegging som ble tatt opp på seminaret - bysamfunnsspørsmål, sosiale tiltak/svake grupper og produksjon/arbeid. Disse områdene, som RFSP prioriterer, ble presentert av forskere som har deltatt i det arbeidet RFSP har gjort til nå. Problemstillinger som ble lagt fram i plenum ble seinere diskutert i arbeidsgruppene. Gruppene ble ledet av kvinneforskere med erfaring fra de samme temaområder innenfor kvinneforskningen.

Gruppeledere var:

Bysamfunnsspørsmål:

Sigrun Kaul, Norsk inst. for by- og regionforskning

Anne Louise Gjesdal Christensen, Inst. for folkelivsgransking, UiO

Siri Nørve, Norges Byggforskningsinstitutt

Sosiale tiltak/svake grupper

Hanne Haavind, Inst. for medisinske atferdsfag, UiO

Kari Wærness, Senter for kvinneforskning, INSS, UiB

Reidun Ingebretsen, Psykologisk inst. UiB

Edle Ravndal, Statens inst. for alkoholforskning

Produksjon og arbeid

Kristin Tornes, Senter for kvinneforskning, INSS, UiB

Lillian Krokan, NKN

Anne Lise Ellingsæter, Statistisk Sentralbyrå

Formidling av forskningsresultater og forskningsbehov står også høyt på RFSPs prioritetsliste. Seminaret på Voksenåsen må sees i sammenheng med rådets ønske om å gjøre en innsats på dette feltet. Seminaret var lagt opp som første del i et formidlingsprosjekt som skal strekke seg fram til oktober 1980 og som Anne Sæterdal, RFSP, og Lillian Krokan, NKN, har ansvaret for. Ideen med prosjektet er å eksperimentere med metoder for formidling av forskningsbehov. Det vil si at en vil prøve å la ideer og tanker fra Voksenåsen, om betydningen av å ha en forskning for samfunnsplanlegging som tar hensyn til kvinners behov, få ringvirkninger langt inn i NKNs mange organisasjoner og lokale lag. Konkret skal dette skje ved at seminardeltakerne prøver å få i gang arbeidsgrupper i sine lokale miljøer etter seminaret, der diskusjonen kan føres videre, eventuelt med faglig bistand fra RFSP og NAVFs sekretariat for kvinneforskning. Siste fase i prosjektet blir et oppsummeringsseminar i oktober der kvinneorganisasjonene blir invitert til å legge fram forslag til temaer som det bør arbeides med innenfor RFSP, eller påpeke mangler og svakheter ved forskning som rådet allerede har satt i gang.

Endelig rapport fra seminaret på Voksenåsen og oppfølgingen av dette vil foreligge høsten 1980.

N.G.

SEMINARIUM OM KVINNOFORSKNING I HELSINGFORS, FINLAND

18.-19.1. 1980

av

Heidi Kuusi

I jämförelse med de övriga nordiska länderna har kvinnoforskningen i Finland hittills tätt sig relativt anspråkslös till sitt omfång. Några enskilda forskare har bedrivit kvinnoforskning, men de har varit spridda på olika högskolor utan regelbundna kontakter. Kvinnoforskning har inte fått något systematiskt understöd från något håll och inga speciella åtgärder har vidtagits för att stimulera forskningen.

Med den utgångspunkten gjorde Delegationen för jämlikhetsärenden på våren 1979 en enkät vid högskolornas institutioner. Man frågade vilka kvinnoforskningsproblem som studerades vid högskolorna samt om det fanns intresse för ett kvinnoforskningsseminarium.

De talrika svaren visade att intresset var överraskande stort. Flera unga forskare (kandidatnivå) är idag upptagna med kvinnoforskningsproblem inom olika vetenskapsgrenar.

För att samla kvinnoforskare och behandla aktuella problem anordnade Finlands Akademi och Jämlikhetsdelegationen tillsammans ett seminarium om kvinnoforskning den 18-19.1.1980.

Seminariets syfte var att behandla kvinnoforskningens läge i Finland, aktuella forskningsprojekt och frågeställningar samt behovet för forskning. Eftersom seminariet var det första i sitt slag strävade man även att definiera begreppet kvinnoforskning.

Närvarande vid seminariet var ungefär 150 forskare inom olika vetenskapsgrenar, representanter för administrationen, kvinnorörelserna och pressen.

Seminariets öppningsanförande hölls av minister Eino Uusitalo, som ansvarar för jämlikhetsfrågor. Han påpekade att den finländska kvinnans ställning internationellt sätt kan anses god. Ändå är t.ex. kvinnornas andel relativt liten när det gäller att fatta politiska beslut. Kvinnor som medlemmar av partier varierar mellan 30-50% medan endast 10% hör till partiets ledande organ. På ledande platser inom statsförvaltningen (B-löneklass) är kvinnornas andel 11% och som medlemmar av statliga kommittéer 7%. Av riksdagsledamöterna är dock 26% kvinnor. Detta kan inte, enligt Uusitalo, vara tillfredsställande som ett uttryck för folkets bestämmanderätt. Kvinnornas behov och synpunkter kommer inte tillräckligt fram i förberedandet av ärenden och beslutsfattandet.

Docent Auli Hakulinen behandlade i sitt föredrag vad som avses med kvinnoforskning; relaterade i korthet dess historia och praktiska målsättning (= att främja kvinnans frigörelse). Som teoretisk målsättning lämpar sig prof. Harriet Holters definition "att på ett systematiskt sätt belysa, förstå och förklara kvinnornas ekonomiska, sociala, kulturella och psykologiska situation". Hon uppräknade bl. a. följande egenskaper som kännetecken för kvinnoforskningen:

"mjuka" metoder, deltagande observation och strävan att aktivera forskningsobjekten, egna erfarenheter viktiga, (= man får tala om förtryck), tvärvetenskaplighet, komplettering av jämlikhetsforskningen (genom att framhålla en egen identitet), tolerans och strävan att förnya det teoretiska tankesättet.

Som exempel på stark mansdominans nämnde hon den akademiska miljön, som i alltför hög grad kännetecknas av tävling, meritforskning och hierarkiskt tänkande. Av Finlands professorer är t.ex. 94% män.

Jämlikhetsdelegationens generalsekreterare Leila Räsänen tog upp följande strategiskt väl valda centrala teman, som borde tas upp till forskning:

1) Forskning om kvinnouppfattningen i vår kultur

Detta kunde ske som de humanistiska vetenskapernas och samhällsvetenskapernas samarbete.

2) Forskning om arbete och levnadsvillkor

Undersökningar om könsrollsfordelningen på arbetsmarknaden och i familjelivet kan bidra till förståelse för kvinnans förtryckta ställning.

3) Framtidsforskning

Nuförtiden betonas vikten av teknologisk och ekonomisk kunskap. Kvinnoforskningen kunde medverka i att ta fram nya synpunkter, som fötenar å ena sidan användningen av naturresurserna, energihushållningen och produktionen med å andra sidan människornas arbete, deras relationer och ställning i den samhälleliga beslutsprocessen.

Bitr. prof. Elina Haavio-Mannila diskuterade kvinnoforskningens utveckling i Finland speciellt inom samhällsvetenskaperna. På 1950 och 1960-talen bedrevs i Finland en positivistisk inriktad könsrollsforskning. Man påvisade kulturskillnader i kvinnans och mannens ställning, betonade faderns betydelse för barnets utveckling och tog fram kvinnans sexualitet.

Man var försiktig med samhällskritiken ifall man inte hade empirisk bevis och tolkade kvinnan med hjälp av den manliga forskningens begrepp, teorier och metoder.

År 1967 uppgjordes en bibliografi över litteratur om kvinnans ställning och dess specialproblem. Den upptar 182 kvinnoforskningsprojekt under åren 1945-67. Över hälften av dessa undersökningar behandlar kvinnans ställning i arbetslivet och hemma; speciellt behandlas olika yrkesgruppers problem. Den näst största gruppen behandlar kvinnornas deltagande i arbetslivet eller deras arbetslöshet. Endast fyra undersökningar berör lönenivån och karriären.

Kvinnoforskningen i Finland, har enligt Haavio-Mannila, speciellt

betonat det avlönade kvinnoarbetet, dess hinder, problem och ojämnlighet. Detta bör man förstå i ljuset av att den finländska kvinnans förvärvsarbete är mycket vanligt också jämfört med de övriga nordiska länderna.

S.k. ny kritisk och feministisk kvinnoforskning finns det ännu ganska litet av. Men intresset har väckts och några nyligen publicerade debattartiklar förutspår en fortsättning.

Efter dessa allmänna inledningsföredrag behandlades kvinno- perspektivet i följande vetenskapsgrenar: litteraturvetenskap, historia, juridik, hushållsekonomi, bostadsplanering, medicin, politik, psykologi, pedagogik och teologi. Alla föredragen innehöll rikligt med stoff och man ville spinna vidare på trådarna, men diskussionstiden tog alltför tidigt slut.

Många forskare uttryckte under debatten sin glädje över att få komma samman; ett gemensamt problem för finländska kvinnoforskare synes vara känslan av isolering.

Docent Marja-Liisa Swantz's intressanta föredrag om "möjligheterna för 'action research'" väckte en diskussion om kvinnoforskningens samband med fredsforskning och u-landsforskning.

Anknytningen till framtidsforskning och framtidsperspektiven diskuterades efter FM Marja Kavonius' föredrag "automationen och kvinnans arbetssituation".

Kvinnorörelsens representanter tog upp frågan om behovet av nära kontakter mellan kvinnoforskningen och kvinnorörelsen. Det påpekades, att det finns för litet feministisk litteratur översatt till finska.

Diskussionen tog upp forskningsproblem och talrika förslag framkastades. Man frågade "har man undersökt?" och konstaterade att "man borde undersöka". Skolfrågorna nämndes ofta och man ställde sig tvekande till grundskolans myt om jämnlighet. Redan vid ämnesvalen förekommer könsskillnader. Hur sker diskrimineringen

Varför väljer flickor fortfarande s.k. kvinnoämnen och kvinno-dominerade yrken? Vad händer de flickor som bryter det traditio-nella mönstret? Utstrålar kvinnor, som uppnått hög ställning i samhället "kvinnovänlighet"? Borde inte kvinnor också under-söka vad män egentligen lär sig i armén? Dessa var några av de frågor som nämndes när kvinnoaspekten inom psykologi och pedagogik behandlades.

Flera talare framhöll hur viktigt det är att kvinnor aktivt deltar i planeringen av bostäder, arbetsmiljön och -redskapen. Alltför ofta är planerare män, t.ex. allmänna fortskaffningsmedel, där kvinnor med barn och plastkassar färdas dagligen, är planerade av män enligt värnpliktigas mått.

Men kvinnor bör dock inte endast koncentrera sig på "mjuk" teknologi, utan ta med den "hårda" teknologins aspekt och våga studera maktens mekanismer.

Det är viktigt att kvinnoforskningen bidrar till att öka kvinnornas självkänsla, för kvinnoforskaren behöver mod och en stark självkänsla, konstaterade flera talare.

Seminariets enda manliga föredragshållare med.lic. Ilkka Taipale behandlade den förändrade mansrollen. Som nya mansforskningsämnen nämnde han bl.a. behovet av männens ökade insats inom vårdyrkena, gränserna mellan arbetslivet och privatlivet, forskningen om relationen mellan man och barn och den ensamma mannens ställning.

Den sistnämnda har ofta alkoholproblem, är bostadslös och har det betydligt svårare att klara sig än den ensamma kvinnan. I Finland bor också "Europas sjukaste man", vars medellivslängd är mycket kortare än kvinnans. Det finns, enligt Taipale, behov att bilda mansgrupper. Man bör strategiskt påpeka, att det inte gäller för mannen att "försaka" något utan att "vinna" (= framgång i familjelivet).

Entusiasmen var stor och fastän vintersolen och snödrivorna lockade utanför satt den stora deltagarskaran fulltalig ända till

slutet sent på lördagseftermiddagen. Applåderna var varma och förväntningar har ställts på en fortsättning.

Seminariet gav deltagarna värdefull information om pågående forskning; en seminarierapport kommer att bli publicerad. Man nådde säkert en lång bit på vägen även i Finland och broar kunde byggas mellan olika vetenskapsgrenar.

Flera konkreta förslag framkastades till vidare åtgärder:

- Eventuella arbetsgrupper för att utarbeta forskningsteman
- Ett sekretariat i någon form i samband med Jämlikhetsdelegationen
- Behov av ökad information
- Ökat samarbete mellan Finlands Akademi och Jämlikhetsdelegationer i dessa frågor
- Ökade anslag för kvinnoforskning

GRÅT INTE -FORSKA!

Kvinnovetenskapliga studier
samlade av Karin Westman Berg

Ur innehållet

Inledning av Karin Westman Berg och Åsa Stenwall

Susan Reynolds Whyte: Kontroll över kvinnor -
ett antropologisk perspektiv

Olav Rekdal och Tove Skutnabb-Kangas: Kvinnoperspektiv
på språk

Tone Schou Wetlesen: Nervositet och ångest - ett svar
på kvinnors livssituation ?

Åse Hiorth Lervik: Litteraturkritik från kvinnosynpunkt:
Mathilde Schjøtt - norsk kvinnoaksesskvinna, författarinna
och litteraturkritiker

Catharina J.M. Halkes: Feministisk teologi - ett nytt
fenomen

Lotta Westerhäll-Gisselson: Varför förbjuds inte kvinno-
diskriminerande reklam?

Hanne Haavind: Handlar samhällsvetenskap om kvinnor?

Birthe Fihn: Synpunkter på den kvinnliga forskarens
situation

Karin Westman Berg: Kvinnoforskningsteori

Prismaserien

Stockholm 1979

"WOMEN'S STUDIES COMMITTEE" SEMINAR
OG
KVINNELIGE ANTROPOLOGERS ARBEID VED OXFORD UNIVERSITET

av

Sarah L. Skar

Det arbeid som for tiden blir gjort ved Oxford Universitet vedrørende kvinnestudier, har langt på vei vokst frem som et resultat av en serie tverrfaglige seminarer. Disse har blitt holdt i regi av "The Women's Studies Committee". Denne komitéen ble opprettet i 1976 og har som mål å koordinere forskning i forskjellige fagdisipliner, i tillegg til å skape et forum der forskere innen forskjellige fagretninger kan diskutere temaer av felles interesse. For å oppnå dette målet og for å nå frem til et bredere publikum arrangerer komitéen åpne seminarer. Den første serien av slike seminarer ble holdt i det akademiske kalenderåret 1977/78. En konsentrerte seg først om generelle problemer innen kvinneforskning og sosialvitenskapene, historisk og sosiopolitisk kvinneforskning og litteraturkritiske problemer i kvinneforskningen. Etter hvert seminar ble foredrag og diskusjoner trykt og utgitt i bok-form. Dette ble begynnelsen til en lang rekke publikasjoner utgitt i komitéens regi. Pr. i dag har komitéen gitt ut følgende bøker i samarbeid med Croom Helm Publishing Company:

Shirly Ardner (red.):	Defining Femals	1978
Sandra Burman (red.):	Fit Work for Femals	1979
Mary Jacobs (red.):	Women Writing and
Writing About Women	1979
Ellen Odiorne Derow
(red.):	: Domestic Economy and
Social Perspective	IN PRESS

I tillegg er to nye bøker under utarbeidelse. Den første tar for seg utdanning og oppdragelse og den andre kvinner, makt og staten. I det akademiske året 1979/1980 blir det også holdt tre seminarer som alle vil komme i bokform:

Women: Physical Space and Cultural Maps
Women and Deviance
Women as Healers

I resten av denne rapporten skal jeg ta for meg den seminarserien som strakk seg fra oktober til desember 1979 og som omfattet 8 ukentlige foredrag. Disse foredragene ble presentert over temaet "Women: Physical Space and Cultural Maps" og reflekterte spesielle interesser til en gruppe kvinnelige sosialantropologer i Oxford. De hadde, siden 1973, hatt en rekke uformelle møter i den hensikt å gjøre bruk av og vurdere forskjellige analysemåter innen kvinneforskningen. Gruppen var ikke en aksjonsgruppe, men fungerte som et åpent diskusjonsforum der deltagerne kunne legge frem sine spesielle interesser. I gruppen kunne idéer bli tatt opp til kritisk vurdering; en kunne gi uforpliktende uttalelser, og ta disse tilbake igjen, uten å "miste ansikt". Gruppen hadde med andre ord en åpen eksperimentell atmosfære.

Gruppen bestemte at en ikke skulle invitere gjeste-forelesere, men at det hver uke skulle være et av gruppens egne medlemmer som forberedte seg skriftlig og holdt foredrag. Møteledelsen gikk også på omgang blant deltagerne. En del av disse foredragene ble senere sammenfattet og publisert i bokform med tittelen, Perceiving Women (Ardener, Shirley (ed.), London: J.M. Dent, 1975.) Denne boken tar for seg to sentrale problem: "how groups of women perceive themselves and the world around them, and how we as observers (whether male or female) are to perceive them" (Ibd.:vii). Det etnografiske materialet som ble presentert illustrerer den store bredde og variasjon av ideer om kvinner som skapes innen et gitt samfunn. Forskjellene i disse ideene ble analysert i lys av to teoretiske modeller: "the muted" og "the dominant". Ved å bruke disse teoretiske modellene, prøver boken å skape en metode slik at "the often little defined and seemingly vague, possibly repressed, alternative ideas which women may have about the world, including those about themselves" (Ibid..xxi), kan bli analysert. De spørsmål som boken Perceiving Women, derved tok opp, har influert det arbeid som senere er blitt gjort av den sosialantropologiske kvinnegruppe ved Oxford Universitet.

Da "Women's Studies Committée" begynte å planlegge sin første seminarserie, henvendte de seg til denne uformelle gruppen av sosialantropologer og fikk den til å ta på seg ansvaret for den første rekken av artikler og foredrag. De fleste av foredragene ble holdt av gruppens egne medlemmer og de ble deretter samlet og publisert i en bok med tittelen Defining Femals. Boken ble publisert av "The Women Studies Committée", men representerer de sentrale temaer som gruppen av sosialantropologer hadde vært interessert i. Boken tar for seg kvinnens stilling i forskjellige samfunn, og prøver å svare på to primære spørsmål: hvordan brukes kvinnens biologiske og naturlige egenskaper i de forskjellige samfunn til å definere deres sosiale kategori (som kvinne), og hvordan brukes og defineres denne kategorien vis a vis andre sosiale kategorier.

Høsten 1979 inviterte "the Womens's Studies Committée" igjen sosialantropologgruppen til å holde en seminarserie i høst-semesteret. Etter å ha diskutert dette en stund, bestemte gruppen seg til å holde serien over temaet "Women: Physical Space and Cultural Maps". Dette temaet ga et referansepunkt for diskusjoner over sentrale temaer og interesser innen gruppen. Særlig hadde man i de to siste årene vært interessert i hvordan kvinners plass i de geografiske og fysiske omgivelsene kan sies å reflektere bestemte kulturelle tenkemåter og ideologier vedrørende kjønns-differensiering og også reflektere et mer alment verdensbilde innen et bestemt samfunn.

De kvinnelige antropologers interesse for disse spørsmålene hadde utviklet seg på grunnlag av tidligere diskusjoner om forskjellen mellom den private og offentlige sfære, en forskjell som svært ofte blir nevnt i litteraturen om kvinner. Diskusjonen var til å begynne med først og framst opptatt av kvinnens produktive rolle, men ble deretter utvidet med strukturelle synsmåter og argumenter som kastet nytt lys over spørsmål vedrørende de offentlige og private sfærer. Dette førte i sin tur til at man i diskusjonene ble opptatt av å se kvinnens stilling innenfor de fysiske omgivelser som et symbolsk uttrykk for kulturelle verdier og sosiale strukturer

De forskjellige foredragene som ble presentert i høstens seminar-

rekke hentet sine data fra et bredt spektrum av etnografisk materiale og berørte fysiske såvel som kulturelle og moralske dimensjoner ved temaet. Tamara Dragadze, som holdt et foredrag kalt "Women and Space Among Two Soviet Minorities: Tadjiks and Georgians" tok f.eks. for seg forholdet mellom kjønnenes bruk av sine omgivelser og arbeidsfordelingen i de nevnte samfunnene. I et foredrag om skuespillerinner (Private Parts in Public Places: the Case of Actresses), tok Juliet Blair for seg dynamikken i et meget høyt utviklet strukturelt system med private og offentlige sfærer (foran og bak scenen.) Hun tok spesielt for seg relasjonen mellom moral og fysiske omgivelser. Mitt eget arbeid vedrørende "Andean Women and the Concept of Space/Time" tok for seg bruken av fysiske omgivelser i en avsidesliggende indianer-landsby i Peru og så på hvordan dette delvis reflekterte en kosmologisk forestilling som ble uttrykt gjennom det Quechuanske begrepet for tid/omgivelser. (Min deltagelse på seminaret ble gjort mulig p.g.a. reise-støtte fra NAVFs sekretariat for kvinneforskning og jeg takker dem for denne støtte.) I foredraget demonstrerte jeg hvordan kjønns-differensieringen og differensieringen av fysiske omgivelser kunne sees som et uttrykk for et helhetlig trossystem som ajensneilte Quechuaindianernes måte å oppfatte verden på. I løpet av 1980 vil "The Women's Studies Committee" publisere en bok på grunnlag av diskusjonene på seminaret og de foredragene som ble presentert - i noe bearbeidet form. Shirley Ardner har ansvaret for redigeringen av boken, som har følgende bidrag:

Women: Physical Space and Cultural Maps:

Renee Hirschon	:	Sacred Spaces and Essential objects: Interior and Exterior Space in an Urban Greek Community.
Sarah Skar	:	Andean Women and the Concept of Space/Time.
Silvia Rogers	:	Women's Space in a Men's House: The British House of Commons.
Helen Callaway	:	Women's Space, Real and Symbolic: Notes from Yorubaland
Juliet Blair	:	Private Parts in Public Places: The Case of Actresses
Jane Khatib-Chahidi	:	The Women's Place in Iranian Space

- Lydia Sciama : Of Private Lives and Public Spaces in
Burano, Venice
- Tamara Dragadze : Women and Space Among Two Soviet
Minorities: Tadjiks and Georgians

For de som er interessert i kvinnestudier og tenker å reise til England i nær framtid, kan det være av interesse å komme i kontakt med "The Oxford Women's Studies Committee". En kan delta på deres kveldsseminar, hver tirsdag, og det er også muligheter for å delta i de ukentlige møter i sosial-antropologgruppen. De som måtte være interessert i en bredere akademisk kontakt med the W.S.C. kan skrive til Queen Elisabeth House, 51 St. Giles, Oxford. Andre som måtte være interessert i arbeidet til de kvinnelige sosial-antropologer i Oxford eller i England generelt, kan enten kontakte meg, Sarah Skar, ved Institutt for sosial-antropologi, Universitetet i Oslo, eller skrive direkte til Shirley Ardener, Institute of Social Anthropology, University of Oxford, Oxford, England.

BAK MASKINENE, UNDER FANENE

av

Tamar Bermann

Utstillingen "Bak maskinene, under fanene" ble vist i Oslo Kommunes Informasjonssenteret 8. oktober til 2. desember 1979. Nærmere 25.000 mennesker fikk sett den. Utstillingen handlet om arbeidsfolks liv i byen for hundre år siden. Den var så livsnær at ikke bare de mange pensjonistene blant de besøkende kunne gjenkjenne seg selv og sin historie. Hver dag kom det 14 skoleklasser, mens 10 måtte avvises. Ved å ta utgangspunkt i en arbeiderfamilies hverdag, kunne også skoleungdom identifisere seg med det som i historiebøkene kort blir omtalt som arbeiderklassens kår omkring århundreskiftet.

Som alle gode tema-utstillinger, kunne denne brukes på flere nivåer. En kunne gå gjennom utstillingen og følge familiens liv fra kl. 5, da moren begynner å lage frokosten. De to guttene og en av jentene ligger fortsatt på madrasser på gulvet og sover, mens den eldste av jentene, mor og far er allerede ute på kjøkkenet. Senere kan en følge faren og jentene på veien til fabrikkene: far jobber som jerndreier på et mekanisk verksted og jentene på 18 og 15 år på tekstilfabrikk. Guttene på 13 og 7 år går på skolen. Det er omlag 40 barn i hver klasse. Gutter og jenter er strengt atskilte. Lærerne holder disiplin ved å gi barna lusing eller ved å trekke dem i ørene. Tid til lekser blir det ikke - selv Oscar på 7 år må arbeide for å tjene penger. Mens far og barna er ute, handler mor. Innkjøpslisten er kort. Med et så anstrengt budsjett - og familien Kristoffersen hører ikke til de fattigste - har en ikke råd til luksus av den art som hører til sparekost i dag, og en har ikke mye å gå på når sykdom eller død rammer en familie. Diakonissene hjelper både med hjemmepleie og i sykehusene. Noen av alternativene til hardt arbeid, evt. supplert med privat veldedighet eller fattigkassa, er synlige: foran fabrikkens står en ansiktsløs tigger, bak vertshuset går en prostituert med slør. De rike har råd til luksusmat og til en eller

flere tjenestepiker. Men de er også redde, som noen av tidens karrikaturer viser: en må være forsiktig med å komme i kontakt med arbeiderne, enten de er syke eller fulle eller opprørske. En del arbeidere har dannet fagforening, og en ser hvordan "Socialdemokraten" blir trykt. Under fanene med krav om 8-timers arbeidsdag ser vi også far Kristoffersen og jentene. Utstillingen avsluttes med en serie fotografier av en familie Kristoffersen i en drabantbyblokk i dag.

Den som ikke ville eller kunne lese tekstene, kunne bare se og lytte. Det var nemlig lyder, noe en ellers ikke er vant til fra utstillinger, lyder fra Klokka og morgenvask, fra gårdene, fabrikkene og Akerselva. Det var ikke minst lydene som fremkaldte stemningen på vertshuset der mannlige arbeidere kom sammen og drakk. Kontrasten til det klirrende bestikket ved de rikes taffel var tydelig.

Men også ellers hadde arkitektstudentene som hadde bygget utstillingen arbeidet mye med til dels dristige kontraster som en oppdaget når en hadde mer tid enn til en runde. Kjettingen som bandt arbeiderne til maskinen og denne til elva kunne en se direkte fra de rikes festlige bord og lysekroner. Hele utstillingen var satt opp med omhu, men en kunne fornemme at arrangørene regnet med våkne og nysgjerrige besøkende, de ga dem en sjanse til å bli nysgjerrige. Det var en nøktern utstilling, uten pekefinger og patetiske ord, og den viste til og med humor og livsglede.

De som ville gå enda mer i dybden, kunne lese hvor mye de enkelte familiemedlemmene tjente, hva maten kostet, hvor trangt folk flest bodde, hva undervisningen besto av, hvor mange barn som ble satt bort hvert år og hva det kostet å få pleie for gamle og syke. En kunne finne ut hvor råmaterialet i fabrikkene kom fra og hvordan de ferdige produktene ble fraktet til utlandet. Byens vekst og kommunikasjonsmidlenes utvikling ble forklart ved hjelp av kart og tall. En kunne også danne seg et inntrykk av avholdsbevegelsens framvekst og den indre misjons betydning ved å studere beskrivelsene på baksiden av vertshuset. Omkring 1890 var disse to bevegelsene fortsatt større enn den sosialistiske.

Til utstillingen var det også blitt laget et lettlest og fint illustrert hefte på 64 sider. I første delen forteller Johanna og Ludvig Kristoffersen om livet sitt; også mindre barn kan gjennom høytlesning få glede av denne delen. I andre delen skriver forskere om byens vekst og fabrikkenes, om boligforholdene, tjenestejentene, arbeiderhusmora, de prostituerte, diakonissene mv. Både i utstillinøen og i heftet kommer kvinnene tydelig fram, nettopp fordi det er arbeidernes hverdag som her blir vist i sammenheng.

I et samfunn der forestillinger om kvinner og familieliv er sterkt preget av viten og myter om den borgerlige familien, kan denne utstillingen og heftet være et viktig korrektiv: for arbeiderkvinnene har ekteskapet ikke vært noen forsørgelseskontrakt for resten av livet. Mor Kristoffersen arbeider hjemme nå - også med hjemmeproduksjon av mat og tøy -, fordi det er den mest økonomiske måten å bruke familiens samlede ressurser i form av tid og penger på. Da jentene var små, arbeidet hun på fabrikk, og en kan ikke være sikker på at hun ikke må tilbake i lønnet arbeid igjen. Utstillingen kan også tjene som korrektiv for dem som glemmer hvor ulike betingelser i form av tid, penger, plass osv. borgerskapet og arbeiderklassen hadde (og har) når det gjelder omsorg for syke, gamle og barn. Utstillingen setter krav om hjelp til selvhjelp og "tilbakeføring" av omsorgen til hjemmene i et riktigere historisk perspektiv.

I 2½ år har arrangørene arbeidet med forskning og anskueliggjøring av historien. Etter en periode med studier i sosialstruktur, økonomisk og politisk struktur, fikk de tak i Sven Lindqvists bok "Gräv der du står", en veiledning i hvordan arbeidere kan studere sin egen historie med utgangspunkt i konkrete problemer og spørsmål. I Sverige finnes det allerede mange "Gräv selv" studiesirkler. Boken gjorde at gruppen begynte helt forfra, forteller historikeren Elin Mehlum. Hun har vært en av de hovedansvarlige for utstillingen, sammen med Jan Carlsen og de to arkitektstudentene Pål Henry Engh og Wilhelm Munthe-Kaas. Men mange andre har lagt mye arbeid i utstillingen og i heftet.

"Bak maskinene, under fanene" er et godt eksempel på vellykket formidling av kvinneforskning og forskning i arbeiderklassens historie. Foreløpig er utstillingen pakket ned, men den burde få en permanent plass, slik at mange flere kan få oppleve Kristianias historie og bli motivert til å "grave selv".

Arbeidsfolk i byen for hundre år siden

EKSPERTMØTE OM KULTURINDUSTRIENS INNVIRKNING PÅ UNGDOMS
OG KVINNERS SOSIO-KULTURELLE ATFERD,

HANASAARI, FINLAND, 11. - 14. DESEMBER 1979.

Den finske nasjonalkommisjon for UNESCO holdt i dagene 11.-14. desember i fjor et ekspertmøte i Hanasaari om audiovisuelle mediers innvirkning på ungdoms og kvinners sosio-kulturelle atferd. Møtet - som ble holdt i samarbeid med UNESCO - kom i stand som ledd i UNESCOs handlingsprogram for 1979-1980, der det bla.a. blir slått fast at "comparative research will be undertaken on the place and role of cultural industries in the cultural development of societies". Formålet med møtet var å drøfte og vurdere en del forskningsprosjekter som UNESCO har tatt initiativet til om audio-visuelle mediers innvirkning på ungdom og kvinner, med spesiell vekt på å finne fram til strategier som kan føre til at kulturindustriene tar mer hensyn til disse gruppenes reelle kulturelle behov. De problemer som ble tatt opp i Hanasaari hadde som generell ramme behovet for å finne fram til tilnæringsmåter og teorier som er brukbare i arbeidet med å forstå, vurdere og - i den grad det er mulig - kontrollere utviklingen innenfor kultur og samfunn - en utvikling der massemedia spiller en stadig viktigere rolle.

Møtet var lagt opp med egne sesjoner for kvinner og kulturindustriene og ungdom og kulturindustriene. Plenumsdiskusjonene tok utgangspunkt i de framlagte forskningsprosjekter og munnet ut i en rekke anbefalinger til UNESCO om praktiske og forskningspolitiske tiltak innenfor området audio-visuelle medier - kvinner og ungdom.

Det er utarbeidet rapport fra møtet. Interesserte kan ta kontakt med:

Finlands UNESCO-kommisjon
Undervisningsministeriet,
avd. for internasjonelle ärenden
Fredsgatan 4
00170 Helsingfors
FINLAND

SEMINAR OM MIDDELALDRENDE OG ELDRE KVINNER

Kvinner og aldring er et viktig tema som til nå bare i liten grad har stått i fokus for tverrfaglige forskningsmøter. NAVFs sekretariat for kvinneforskning vil derfor ta initiativet til et forskerseminar om middelaldrende og eldre kvinner, og inviterer med dette kvinneforskere og andre interesserte til å delta på seminaret.

Seminaret er beregnet på forskere som arbeider med/har interesse for temaet, eller som har prosjekter/erfaring fra klinisk arbeid med problemstillinger som grenser opp til dette.

Seminaret vil bli holdt på Geilo Sportell i dagene 2.-5.sept. 1980.

Seminaret er under planlegging. Vi har satt opp en del foreløpige forslag til temaer som vi tror vil stå sentralt på seminaret:

Middelaldrende/eldre kvinner og	- arbeid
	- utdanning
	- krise- og tapssituasjoner
	- klimakteriet
	- aldring, fysisk og psykisk
	- venninneforhold
	- ekteskap
	- oppfatninger av eldre kvinner
	- forholdet mor/datter
	- vitalisering, frigjøring
	- depresjoner
	- selvoppfatning/kvinnebilde
	- sykелighet

Før vi utarbeider konkret program for seminaret, vil vi gjerne få reaksjoner på disse forslagene, evt. forslag til andre temaer som bør tas opp. Dersom du driver forskning om middelaldrende og eldre kvinner eller er kliniker innenfor dette feltet, eller dersom du arbeider med et prosjekt som ikke direkte tar opp slike problemstillinger, men som likevel kanskje har brukbare data om dette, ber vi deg derfor å fylle ut skjemaet på s. 53 (ikke bindende) og sende det til sekretariatet innen torsdag 20. mars 1980. Trenger du flere

opplysninger, kan du ta kontakt med en av dem som har ansvaret for planleggingen av seminaret: Arne Holte, Inst.for medisinske atferdsfag, Universitetet i Oslo, Reidun Ingebretsen, Psykologisk inst., Universitetet i Bergen, Sigrid Sandsberg, Nasjonalforeningen for folkehelsen eller Nina Gornitzka, NAVF.

KVINNER OG FELLESSKAP

NAVFs forskerveilederenheter i Oslo holder i dagene 10.-14. mars et prosjektmøte om "Kvinner og fellesskap". Som diskusjonsgrunnlag for møtet kommer det i disse dager en arbeidsbok med titlen "Kvinner og fellesskap". Arbeidsboken representerer en faglig oppsummering av halvannet års forskningsvirksomhet innenfor veiledningsprosjektet "Fellesskap, samhold, distanse og konflikt mellom kvinner", som ledes av professor Harriet Holter. Arbeidsboken, som vil koste mellom kr. 65,- og kr. 75,-, blir til salgs i universitetsbokhandlene. Begrenset opplag.

"ENGBRET" inviterer til KVINNEFORSKNINGSMØTE

Mandag 17. mars inviterer "ENGBRET" til møte om kvinneforskning i Huskestua (den gamle radiomessa), i NRK. "ENGBRET" er en uformell klubb for kvinnelige journalister. "ENGBRET" oppsto for noen år siden fordi mange følte behov for å ha en møteplass der en kunne diskutere kvinnelige journalisters arbeidssituasjon. Etterhvert har "ENGBRET"-møtene utvidet temakretsen. Tema for møtet den 17.03. viser dette:

- Hva er kvinneforskning?
- Hvordan kan forskningsresultater gjøres kjent?
- Hvordan er det å være kvinneforsker ?
- Innledning v/Hanne Haavind, psykolog og leder for styret i NAVFs sekretariat for kvinneforskning

Møtet tar til kl. 20.00 og er ganske uformelt. Det blir adgang til servering. "ENGBRET" ønsker kvinneforskere hjertelig velkommen til møtet.

Omnivisning i Radio- og Fjernsynshuset.

Dersom det melder seg tilstrekkelig antall interesserte, blir det anledning til å være med på en spesialomvisning i radio- og TV-huset. Omvisningen starter kl. 19.00. Interesserte må melde seg på innen 14. mars til:

Informasjonstjenesten, NRK, Tlf. 46 98 60/9831.

INTERNATIONAL COUNCIL OF PSYCHOLOGISTS (ICP)

Konferanse om barn, familie og utvikling

ICP holder sitt 38. årsmøte på universitetet i Bergen 29. juni - 1. juli 1980. Tema for den faglige delen av årsmøtet er :
BARN, FAMILIER og UTVIKLING.

Forslag (med resymé) til foredrag, symposier, plakat-opplegg som omhandler et eller annet aspekt av temaet eller deler av dette, sendes: dr. Peter Merenda, 28 ICP President-Elect
285 Negansett Ave.
Warwick, RI 02888
USA

innen utløpet av februar måned. Det vil bli gitt fortrinnsrett til faglige bidrag som er internasjonale av karakter m.h.t. innsamlede data, kryss-kulturell forskning etc. Prosjekter basert på data fra ett land godtas også dersom dette land ikke er USA og Canada.

ICP inviterer med dette norske kollegaer på bred faglig basis (psykologer, leger, pedagoger, sosiologer, antropologer, sosionomer m.fl.) til å delta på Bergen-konferansen som bidragsyttere, som tilhørere, deltakere i diskusjonen - og til å treffe sammen med kollegaer fra mange land også ved den ikke-faglige delen av konferansen.

Medlemskap i ICP kreves ikke, men ønskes velkomment. Opplysninger om konferansen og om ICP kan du få ved å kontakte psykolog Gori Gunvald, Slemdalsveien 92, Oslo 3, tlf.: (02) 14 15 51. Gori Gunvald vil prøve å få til en egen seksjon om kvinneforskning på konferansen. Forslag med resymé til bidrag innen tema, behandlet utfra et feministisk synspunkt, kan sendes direkte til Gori Gunvalds adresse.

DET VITENSKAPELIGE PERSONALE VED UNIVERSITETET I OSLO

VÅREN 1979

FORDELT PÅ KJØNN

<u>Det teologiske fakultet</u>			<u>Det juridiske fakultet</u>		
	M	K		M	K
Professorer	6	1	Professorer	17	
Dosenter	2		Dosenter	1	
Amanuenser	2	1	Amanuenser	19	6
Univ.stip.	2	1	Univ.stip.	7	
Vit.ass.	1		Vit.ass.	16	3
	13	3 (19%)		60	9 (13%)
<u>Det medisinske fakultet</u>			<u>Det odontologiske fakultet</u>		
Professorer	72		Professorer	13	
Dosenter	73	3	Dosenter	15	3
Amanuenser	83	13	Amanuenser	37	9
Univ.stip.	9	2	Univ.stip.	6	2
Vit.ass.	14	9	Vit.ass.	6	5
	251	27 (10%)		77	19 (20%)
<u>Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet</u>			<u>Det historisk-filosofiske fakultet</u>		
Professorer	65	2	Professorer	57	3
Dosenter	39	2	Dosenter	29	7
Amanuenser	166	29	Amanuenser	134	45
Univ.stip.	9	4	Univ.stip.	10	5
Vit.ass.	103	22	Vit.ass.	22	7
	382	59 (13%)		252	67 (21%)
<u>Det samfunnsvitenskapelige fakultet</u>			TOTALT		
			M	K	
Professorer	30	2	PROFESSORER	260	8 (3%)
Dosenter	25	5	DOSENTER	184	20 (10%)
Amanuenser	74	19	AMANUENSER	515	122 (19%)
Univ.stip.	9	1	UNIV.STIP.	52	15 (22%)
Vit.ass.	28	6	VIT.ASS.	190	52 (21%)
	166	33 (17%)		1201	217 (15%)

Andelen av kvinner i vitenskapelige stillinger og av uteksaminerte kandidater, Universitetet i Oslo 1968 - 78

	1968	1978
Toppstillinger	2,9%	5,5%
Mellomgruppestillinger	12,1%	19,3%
Rekrutteringsstillinger	18,1%	21,2%
Embetseksamen høyere grad	17,5%	27,5%

(Tabellen er hentet fra Nytt fra Universitetet i Oslo, nr.3 1980).

OVERSIKT OVER FINANSIERINGSKILDER, - SAMFUNNSVITENSKAP

	<u>Søknadsfrist</u>
Rådet for samfunnsvitenskapelig forskning, NAVF	15. mai
Rådet for forskning for samfunnsplanlegging, NAVF (søknader kan også behandles utenom formelle frister)	15. mai
Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Familie- og likestillingsavdelingen	15. september
Justisdepartementet	15. mai
Kirke- og undervisningsdepartementet	15. september
Kommunal- og arbeidsdepartementet, arbeidsavd.	15. september
Kommunal- og arbeidsdepartementet, arbeidsmiljøavd.	Ingen fast
Sosialdepartementet	1. oktober
NORAD	1. juli
Rådet for anvendt presseforskning	1. oktober
Utvalget for rustningskontroll og nedrustning	15. januar
Arbeidsgiverforeningen	31. august
Nordisk kulturfond (Nordisk Råd)	Ingen fast
Lederopplæringsrådet i Norge	5. februar
Norsk produktivitetsinstitutt (NPI)	4 ganger i året
Nansenfondet	15. november
Nordiska samarbetskommittén för internationel politik, inkl. konflikt- og fredsforskning	1. mars, og 1. oktober
Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala	15. mai, og 15. november
Centralinstitut for Nordisk Asienforskning (CINA), København	15. desember
Forskjellige fonds ved universitetene. Annonseres i universitetenes informasjonsblader/bulletiner.	

	<u>Søknadsfrist</u>
Nordisk forskerstipend/Nordiske forskersymposier (Nordiske forskerkurser)	1. februar og 1. oktober
Nordisk samarbeidsnemnd for samfunnsforskning (NOS-S), NAVF	1. februar
Kontaktutvalget mellom NRK og samfunnsforskning	15. oktober

PUBLIKASJONER INNKOMMET TIL REDAKSJONEN

Bøker. Hovedoppgaver/magistergradsavhandlinger.

- WESTMAN BERG, Karin: "Gråt inte - Forska!" Kvinnovetenskapliga studier samlade av K.W.B. Prismaserien, Stockholm 1979
- KOCH, Nynne: "Kvindestudier 3", Kvindeoppfattelse: i porno-grafien, i middelalderlegender, i patriarkalske samfund, i reklamen, i arkitekturen. Redigert av Nynne Koch. Delta, København 1979.
- GOMARD, FREDSGAARD, MOLLY: "Frauen unterwegs" Texte zur deutschen Frauenfrage 1791-1945. Arbejdshæfte. Gjellerup 1979.
- BAKKE, Audun: "Analytisk journalistikk". Institutt for journalistikk
- MOXNES OSMUNDSEN, Kari: "Ekteskapet". Om ekteskapsproblemer og skilsmisseårsaker. Magistergradsavhandling i sosiologi. Institutt for Sosiologi og Samfunnskunnskap, Universitetet i Trondheim. Høsten 1979

Rapporter, prosjektnotater, artikler, oversikter

- NAVFs utredningsinstitutt: "Samfunnsvitenskapelig forskning i Norge 1977 - Personale og utgifter". Notat nr. 1/1979
- "Matematisk-naturvitenskapelig forskning i Norge 1977 - Personale og utgifter". Notat nr. 2/1979
- "Humanistisk forskning i Norge 1977 - Personale og utgifter" Notat nr. 6/1977
- "Yrkesundersøkelse for realister, aktuarer og farmasøyter i 1977". Notat nr. 7/1979
- "Forskerrekruttering - Noen data som belyser rekrutterings-situasjonen og rekrutteringsbehov". Notat nr. 8/1979
- "En oversikt over departementenes prosjektbevilgninger til forskning, forsøk og utredningsarbeid m.v. i 1979". Notat nr. 4/1979
- KVINNERS RETT, Likestillingsrådet 1979
- RAPPORT OM PRØVEINDSAMLING I SLAGELSE, Arbejdererindringer, kultur og levkår 1900 - 1950. September 1979

- KVINNOHISTORISKT ARKIV, Förteckning över nyutkommen litteratur, 1979:3. Göteborgs Universitetsbibliotek
- ICW, Det internasjonale kvinneråd's KONGRESS I KENYA, Nairobi 6.-17. august 1979. Rapport fra NKN's delegasjon.
- "KVINNEN OVER 35 - HVA SKAL NÅ HUN STUDERE FOR." Foreløpig rapport fra en undersøkelse av 813 kvinnelige studenter ved universitetet i Oslo. Av Anne-Wenche Ore, Maj Birgit Rørslett, Grete K. Starheim og Anna Helene Tobiassen. Oslo, høsten 1979
- HABITAT: Et hefte om kvinner og planlegging, og om FN's bosettingskonferanse. Ved Sidsel Haugen og Inger Ullern
- LEIRA, Arnlaug: Me kan'kje klaga - ?: Pendlerkoner på Sør-Vestlandet Rogalandsforskning. Rapport nr. 5 - 1978
- ARBETSRAPPORT: Förändringar i den kvinnliga sysselsättningen i Sverige 1970-1977 med särskild inriktning på deltidsarbetet. Av Marianne Pettersson. Arbetslivscentrum. Stockholm 1979
- ARBEJDSNOTAT 3, Paul Holt. FORDELINGEN AF ARBEJDSVILKÅR OG SUNDHEDSFORHOLD FOR LØNMODTAGERE. Lavindkomstkommissionens sekretariat 1979. København.
- ARBEIDSLIVS- OG ARBEIDSMILJØFORSKNING særlig på bakgrunn av den TEKNOLOGISKE UTVIKLING: En forskningspolitisk innstilling fra et utvalg nedsatt av Hovedkomiteen for Norsk Forskning. Oslo september 1979
- NOS-H: Kvinneforskning i de humanistiske fag. Konferanserapport: Nordisk konferanse avholdt på Hurdalsjøen hotell, Norge, 7.-10. mai 1979. Nordisk samarbeidsnemnd for humanistisk forskning
- ARBEIDSMILJØFORSKNING. Hovedkomiteen for norsk forskning. Skrifter nr. 6. Av Tom Colbjørnsen. Oslo, desember 1978
- ARBEIDSMILJØ OG TEKNOLOGI. Hovedkomiteen for norsk forskning. Skrifter nr. 7. Av Frithjof Lund. Oslo, mai 1979
- NOU 1979:38: Om tilleggspensjon og sykepenger til omsorgspersoner. Universitetsforlaget 1979
- UNIVERSITY of CALIFORNIA. WOMEN'S CENTER LIBRARY - PERIODICALS 7/79
- REFERAT FRA AMMEKONGRESS i London, 4.-5. juni 1979, av Polly Robertsons
- ECONOMIC COMMISSION FOR AFRICA, Inaugural Meeting/Africa Regional Coordinating Committee for the Integration of Women in Development. Rabat, 14 -16 March 1979

ECONOMIC COMMISSION FOR AFRICA, Seminar on Alternative Patterns of Development and Life-Styles for the African Region, Addis Ababa, 5-9 March 1979

DIRECTORY OF AFRICAN WOMEN'S ORGANIZATIONS, United Nations 1978
A DIRECTORY OF FEMINIST RESEARCH, On the University of California Berkely Campus, Fall 1978, CCEW-Women's Center, Berkeley, California 94720

BLAKAR, Rolv Mikkil & PEDERSEN, Tove Beate: Sex-Bound patterns of control in verbal communication. Institute of Psychology, University of Oslo

Tidsskrifter

WOMEN'S STUDIES, Vol. 2, no. 4 og no. 4 1979

SIGNS, Journal of women in culture and society. Special section: Women in Latin America. Vol. 5, no. 1, 1979

COMMENT, on research/action about WO/MEN, Vol. 10, no.2, 1977

WOMEN OF EUROPE, no.11 og no. 12 1979

FORSKNINGSPOLITIKK, Utgitt av NAVFs utredningsinstitutt, nr.3/79

ISIS, International bulletin 13, tourism and prostitution

MILJØMAGASINET, nr. 5, 1979

FORSKNINGEN OG SAMFUNDET, nr. 1, 1980, København

INVANDRARE och MINORITETER, nr. 5-6 1979, og nr. 1 1980, Stockholm

AIKANAINEN KVINNOTID, nr. 2/1979, Finland

NAVFs sekretariat for kvinneforskning
Munthesgt. 29, Oslo 2
tlf.: (02) 56 52 90

SEMINAR OM MIDDELALDRENDE OG ELDRE KVINNER

Navn:

Institusjon:

Adresse:

Privat:

Arbeidssted:

Er interessert i å delta på seminar om middelaldrende og eldre
kvinner 2.-5. september 1980

Arbeider for tida med:

.....
.....
.....

Forslag til problemstillinger som bør drøftes på seminaret:

.....
.....
.....
.....

Svarfrist (ikke bindende): 20. mars 1980.

SKNORE NORDLAND
FYLKESBIBLIOTEK
6500 NO 1 RANA

Returadresse:

NAVFs sekretariat for
kvinneforskning
Munthesgt. 29, Oslo 2

HITTIL UTKOMMET

Arbeidsnotat nr. 1/77: Samfunnsforskning om kvinner. Rapport fra en konferanse. Ved Nina Gornitzka og Edle Ravndal. "utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 2/77: NAVFs Center for Research on Women. By Helga Hernes. "utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 3/77: Data om kvinner. Ved Kirsten Voje. "utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 4/77: Kjønnssroller og utdanning. Rapport fra et symposium. Ved Nina Gornitzka. Familiepolitikk. Rapport fra en konferanse. Ved Hildur Ve.

Arbeidsnotat nr. 5/77: Kvinners omsorgsarbeid i den ulønnete produksjon. Ved Kari Wærness. "utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 6/78: Fellesskap, samhold, distanse og konflikt mellom kvinner. Et veiledningsprosjekt. Ved Harriet Holter. Arbeidsnotat nr. 1/78 fra veiledningsprosjektet. "utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 7/78: Kvinners plass i Levekårsundersøkelsen. Ved Ingeborg Astrid Kleppe.

Arbeidsnotat nr. 1/79: Kvinners levekår. En seminarrapport.

Arbeidsnotat nr. 2/79: Heimearbeidere i streik. Ved Merete Lie. Kvinner, interesseforvaltning og lokalsamfunn. Kvinner og menn i arbeidskonflikt. Ved Siri Gerrard. Arbeidsnotat nr. 1/79 fra veiledningsprosjektet.

Arbeidsnotat nr. 3/79: Oversikt over samfunnsvitenskapelig forskning om kvinner. Ved Marianne Noodt. "utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 4/79: Kvinnefellesskap og kvinneinteresser. Ved Siri Gerrard, Aud Grandaunet, Marit Hoel og Merete Lie. Arbeidsnotat nr. 2/79 fra Veiledningsprosjektet.

Arbeidsnotat nr. 5/79: Lønnet og ulønnet omsorg. En seminarrapport